

TDV KAGEM

BÜLTEN

BİLGE BİR HAYAT

TÜRKİYE MESELELERİ SÖYLEŞİLERİ-II

S.12

Prof. Dr. Mustafa AYDIN &
Doç. Dr. Lütfi SUNAR

RÖPORTAJ: FATİH KOCA İLE İSLAM VE MÜZİK ÜZERİNE

S.34

8000 GÜNÜM Müftü Ağası A. İZZET

S.48

BİRLİK VE BERABERLİK SEMBOLÜMÜZ HOCA AHMET YESEVİ

Prof. Dr. Musa YILDIZ
Ahmet Yesevî Üniversitesi
Mütevelli Heyeti Başkanı

1967 yılında Samsun'da doğdu. 1988 yılında Gazi Eğitim Fakültesi Arapça Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. 1992 yılında aynı bölümde yüksek lisans ve 1998 yılında doktorasını tamamladı. 2002 yılında doçent, 2007 yılında da profesör oldu. Halen Gazi Eğitim Fakültesi Arapça Öğretmenliği Bölüm Başkanı olarak görev yapmakta, aynı zamanda Hoca Ahmet Yesevî Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı'dır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) tarafından dilimizin ve kültürümüzün gelişmesine, zenginleşmesine çok önemli katkılarda bulunan büyük fikir adamı ve gönül eri Hoca Ahmed Yesevî'nin vuslatının 850. yıldönümü vesilesiyle 2016-2017 sezonu Hoca Ahmed Yesevî yılı olarak ilan edildi. Bu bağlamda Ahmet Yesevî Üniversitesi olarak, Hoca Ahmet Yesevî'yi anmak, anlamak ve anlatmak için tüm gayretimizle çalışmaktayız.

Üniversitemize ismini veren Ahmet Yesevî, Türk halk sufiliği geleneğinin kurucusudur. "Hikmet"leri aracılığıyla İslam dininin prensiplerini, Türkistan coğrafyasında yaşayanlara damla damla özümseten; Türk diliyle yazdığı bu hikmetleri aracılığıyla Türkçenin gelişmesi ve zenginleşmesine büyük katkısı olan, "Pîr-i Türkistan," Büyük Veli, öncü şairdir.

Eldeki kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla Türkler arasında İslamiyet'in yaygınlaşmasında önemli katkıları olan Ahmet Yesevî, Kazakistan'ın Sayram kasabasında dünyaya geldi. Anne ve babasını küçük yaşlarda kaybeden Ahmet Yesevî, bir süre Otrar'da Arslan Baba isimli şeyhin yanında dinî ve tasavvufî eğitim gördü. Onun vefatı üzerine önemli ilim merkezlerinden olan Buhara'ya gitti ve burada Yusuf Hemedânî'ye intisap ederek onun talebesi oldu. Yusuf Hemedânî'nin yanında eğitimini tamamladıktan sonra Yesî'ye dönerek orada irfan mektebini kurdu, insanları dinî ve ahlaki yönden yetiştirdi. Mevlana, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli gibi Anadolu'yu, Sarı Saltuk, Demirci Baba ve Gül Baba gibi Balkanları mayalayan mutasavvıflar üzerinde tesirleri oldu.

Ahmet Yesevî'nin İbrahim isminde bir oğlu olmuşsa da kendisi hayattayken vefat etti. Yesevî'nin soyu Gevher isimli kızından devam etti.

Yüce Allah'ın Kutlu Nebiye "Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütlerle çağır" (Nahl Suresi, 125) emrine imtisalen Hoca Ahmet Yesevî de hikmetler söyleyerek insanlara dinlerinin öğretilerini benimsetmeye çalıştı. Onun Arapça ve Farsça bilmesine rağmen çok sade bir Türkçeyle söylediği "hikmet" denilen eğitici sözleri, Türkistan coğrafyasında yaşayan insanlar üzerinde büyük izler bıraktı. Bu hikmetli sözlerle insanlara İslam ahlakını ve esaslarını öğretti. Yesevî dergâhı, fakirler, yoksullar, yetimler ve çaresizler için bir sığınak yeriydi. Bu dergâhlar aynı zamanda, tekke edebiyatının ilk temsil edildiği yerler oldu. Ahmet Yesevî Hazretleri, tekke edebiyatının ilk temsilcisidir. Bu vesileyle Anadolu'daki Türk edebiyatının yeşerip gelişmesine zemin hazırlamış, Yunus Emre gibi büyük şairlerin yetişmesine vesile olmuştur.

Dr. Fuad Köprülü'ye; "Şu Ahmet Yesevî kim, bir araştırın, göreceksiniz, bizim milletimizi asıl onda bulacaksınız." sözleriyle ifade eder.

Hız Peygamber'in sünnetine sınıksız bağlı bir insan olan Hoca Ahmet Yesevî Peygamberimizin vefat yaşını düşünerek; rivayetlere göre 63 yaşına gelince, dergâhının altında küçük bir oda şeklinde çilehane/halvethane yaptırmış ve ömrünün geri kalanını, yaklaşık on yılını burada geçirmiştir.

*Altmış üç yaşta sünnet oldu yere girmek,
Resul için iki diem berbat edivermek,
Aşkının sünnetidir deri ölmek,
İştah okuyup yere girer kul Hoca Ahmed.*

Onun Mansur Ata, Abdülmelik Ata, Süleyman Hâkim Ata (Türkler arasında en meşhur halifesidir) Muhammed Danişmend, Muhammed Buhari (San Saltuk), Zengi Ata, Tac Ata gibi halifelerinin yetiştirdiği Ahi Evran, Hacı Bektaş-ı Veli, Mevlana, Taptuk Emre, Yunus Emre gibi talebeler Anadolu'da, Ahmet Yesevî'nin çizdiği yolda ilerlemiş, Türk dilini, edebiyatını, kültürünü özellikle İslam dinini doğru olarak gelecek nesillere aktarmışlardır. Sade bir Türkçe ile halkın anlayacağı, sohbet tarzındaki Hikmet adlı şiirleri, Çin'den, Balkanlara kadar yayılıp, Türk Milletine manevi ışık olmuştur:

*Benim hikmetlerim kan-ı hadistir;
Kişi nasip almazsa bil ki habistir.
Benim hikmetlerim ferman-ı Subhân;
Okuyup anlarsın mâna-ı Kurân
Benim hikmetlerim âlemde sultan;
Kılar bir kahzada çölü gülestan.*

Divân-ı Hikmet'in birinci hikmetinde yer alan şu dörtlük de günümüzde birçok probleme reçete niteliğindedir:

*Nerde görsen gönülün kırık, kop tu ona merhem ol sen.
Söyle mazlum yolda kalırsın, yalnız koma, yoldaş ol sen.
Malıysa günü ol ilahın dergâhına yakan ol sen,
"Ben ben" deyiş, benim güden kışkırdıktan benim işte.*

Yahya Kemal, Ahmet Yesevî'nin Türk tarihi bakımından önemini Ord. Prof.

2.Fakr-nâme: Yesevî'ye ifade edilen ve Çağatay Türkçesi ile yazılmış olan Fakr-nâme, Divân-ı Hikmet'in Taşkent ve bazı Kazan başkılarında yer alır. Müstakil bir risâleden çok Divân-ı Hikmet'in mensur bir mukaddimesi olan Fakr-nâme, Kemal Eraslan tarafından yayımlanmıştır.

3.Risâle der Âdâb-ı Tarikat: Taşkent'te yazma nüshaları bulunan bu küçük Farsça eser, tarikat âdâbı ve makamları, mürid-mürşid ilişkileri, dervişlik, Allah'ı tanımak ve ilâhîleşme gibi konular hakkındadır. S. Mollakanagatuli tarafından Kazak Türkçesine tercüme edilerek yayımlanmıştır.

4.Risâle der Makâmât-ı Erba'in: Yesevî'ye nisbet edilen Farsça yazma ve küçük bireser olup, şeriat, tarikat, marifet ve hakikatten her biri hakkında onar makam olmak üzere toplam kırk makam ve kaideyi ihtiva etmektedir. Şimdilik bilinen tek nüshası Kütahya Tavşanlı Zeytinözü İlçe Halk Kütüphanesindedir.

Hoca Ahmet Yesevî'den günümüze kalan eseri manzum Divân-ı Hikmet'i incelediğimizde onun şu on ilkeye vurgu yaptığını görmekte mümkündür:

Birinci ilke: "AŞK"tır. Aşk, Allah'ı çok sevmek demektir. Ve din adına yapılan her şeyin de Allah'a duyulan bu sevginin etkisi altında yapılması demektir.

*"Zahit olma, âbit olma, aşk ol sen
Minnet çekip, aşk yolunda sadık ol sen
Nefsini tepip, dergâhına bayık ol sen
Aşksızların ne canı var, ne imanı".*

*Kul Hoca Ahmed aşktan ağır belâ olmaz;
Merhem sürme, aşk derdine deva olmaz;
Güyaşından başka bir şey tank olmaz;
Her ne eylesen, aşk eyle ey Allahım.*

Müslüman olurdu. İyi bir Müslüman; İslâm'ı iyilikle yaymak çabası içinde olmalıdır. Ancak Müslüman olmayanları da incitmekten kaçınmalı ve asla onları rahatsız etmemelidir. İnsanları incitmek büyük günahdır.

*Sünnet imiş, kâfir de olsa, verme zarar
Gönlü katı, gönül incitmeden Allah şikâyetçi;*

İkinci ilke: Her şey insan içindir. İnsana yararlı olmak ve yararlı işler yapmak esastır. Allah'a yakın olmanın yolu da budur.

*Her zaman iyilik eyle, gidersen işbu dünyadan;
Kıyamet yüzüsuyna gerek çiğirini kan eylesen.
Sevinme mal ve mülküne, kurutur bu ecel sonunda
Kara yere girersen sonunda, ne kadar kâr ve kazanç
eylesen.*

Üçüncü ilke: Allah dileseydi herkes Allah şahid, öyle kula "Siccîn" hazır
Bilgelere işitip bu sözü söyledim ben işte.

Dördüncü ilke: Dinde gösterişten (riya) şiddetle kaçınmak gerekir. Gösterişçinin (riyakârın) yaptığı her şey boştur ve bundan hiçbir yarar sağlayamaz. Dahası, gösterişçi son nefesinde imanını da yitirebilir.

*Oruç tutup halka riya eyleyenleri
Namaz kılip tesbih ele alanları,
Şeyhim diye başka bina koyanları
Son anda imanından ayrı eyledim.*

Beşinci ilke: Kadına gereken değer verilmelidir, onu toplumdaki dışlamamalıdır. Bu ilkeyi onun davranışlarından çıkarmaktayız. Geleceğimiz olan nesil-

leri inşa eden, cennetin ayakları altına serildiği hanımlara her zaman değer verdiğini onunla yaşanmış birçok olaydan tespit etmek mümkündür.

Altıncı ilke: Helal ve harama her daim dikkat etmelidir.

*Gâfil olmaz Hok yâdından geceleri tamam;
Helâl lokma talep eyleser, yemez haram;
Derviş gerek iş bu sıfat ile daima
Kul olarak kulluğundan caymaz olur.*

Yedinci ilke: Dinin temeli ilimdir. Eşyanın gerçeklerini anlamak bir anlamda Allah'ı tanımak demektir. Öyleyse bir Müslüman, başarabildiği kadar ilim yolunda ilerlemelidir.

*Erkek ve kadına, oğul-ıza ilim farz dedi,
"Talebû'l-ilmî farızatun" deyip Rasûl söyledi,
"Mâ yecûzu bihi's-salât" ilim zarûn,
Diri varsınız ta ölene dek okuyun dostlar.*

Sekizinci ilke: Vaktin kıymeti her zaman bilinmelidir. Ahmet Yesevî Hazretleri, vakitlerini üçe ayırdı. Bir bölümünde ibadet ve zikirle meşgul olurdu. İkinci bölümünde talebelerine zâhiri ve bâtinî ilimleri öğretirdi. Üçüncü bölümünde ise alın teri ile geçimini sağlamak üzere tahta kaşık ve kepçe yaparak bunları satardı.

*Kul Hoca Ahmed, gaflet ile ömrün geçti;
Vah ne hasret, gözden, düzden kuvvet gitti;
Vah ne yazık, pişmanlığın vakti yetti;
Amel kılmadan kervan olup göçtüm ben işte.*

Dokuzuncu ilke: Namaz, zikir ve bütün ibadetlerin anlayarak yapılması gerekir. Anlamadan tekrarlanan ifadelerin ve bilinçsiz olarak yapılan ibadetlerin insanın manevî gelişmesine katkısı istenen ölçüde olmaz.

*Yâ Rabbenâ, yâdin ile olsam daima,
Bütûn ömrüm zikrin ile olsa tamam.
Oruç tutup namaz kılip her sabah-akşam
Talep kılsam hacet revâ olur mu ki?*

Onuncu ilke: Yaşadığımız hayat bundan sonra yaşayacağımız hayatın tarlasıdır. Burada yaratıcıya inanan ve yakınlaşan insan, diğer insanlara da yararlı işler yapıp zararlı işlerden kaçındığı takdirde, öteki dünyada bunların karşılığını görecektir.

*Kul Hoca Ahmed âşık olsan dünyayı bırak,
Ahiretin azabından kaygı ye,
Erenlerin yaptıklarını hem sen de yap,
Hizmet eyleyen sonunda murad bulur dostlar.*

Hoca Ahmed Yesevî'nin Dîvân-ı Hikmet'inde yer alan bazı şiirleri, Yunus Emre'nin şiirleriyle şekil ve içerik yönünden büyük benzerlikler taşımaktadır. Bu durum Yesevî'nin etkisinin kısa zamanda Anadolu'ya da ulaştığının göstergesidir:

*Aşkın aldı benden beni bana seni gerek seni
Ben yanarım dünü günü bana seni gerek seni
Yunus Emre*

*Aşkın kıldı şeydâ beni, cümle âlem bildi beni
Kaygım sensin dünü günü, bana sen gereksin sen
Hoca Ahmed Yesevî*

*Cennet Cennet dedikleri bir ev ile bir kaç Hürî
İsteyene ver onları bana seni gerek seni
Yunus Emre*

*Âlem tamam cennet olsa, hep hürîler karşı gelse,
Allah bana nasip kılsa, bana sen gereksin sen
Hoca Ahmed Yesevî*

Sonuç olarak, Hoca Ahmet Yesevî'nin doktrini, eğitimi ve hikmetleri Türk milletinin edebiyatı, kültürü ve manevî hayatını derinden etkilemiştir. Onun için bu değerli büyüğümüz, üzerinden yüzyıllar geçmesine rağmen günümüzde ülkemizde ve dünyada hayırla yâd edilmektedir. Kendisini vefatının 850. yıldönümünde rahmet ve minnetle anıyoruz.